

<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2018-6-2-34-44>

УДК 378.1-044.3(377)

Щеглюк Дарія

Роль звіту про самооцінку освітньої програми у системах внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти

Анотація

Стаття присвячена запровадженню звіту про самооцінку в практику діяльності закладів вищої освіти України. Описана роль звіту про самооцінку освітніх програм у системах внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.

У внутрішніх системах забезпечення якості вищої освіти звіт про самооцінку визначається як інструмент самоаналізу освітніх програм і оцінки дієвості системи забезпечення якості вищої освіти та якості освітньої діяльності закладу, який дозволяє виявити слабкі сторони програми/системи і запланувати шляхи їх усунення. Для зовнішньої системи забезпечення якості вищої освіти звіт про самооцінку позиціонується як основний документ, що формується провайдером освітніх послуг для зовнішнього оцінювання, у тому числі при акредитації та подачі заявок для участі у глобальних університетських рейтингах.

Обґрунтовуються критерії формування звіту про самооцінку і його структура. Запропоновано типовий шаблон звіту про самооцінку, який відповідає всім вимогам Закону України «Про вищу освіту» та критеріям «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти». Шаблон звіту включає перелік критеріїв, основні вимоги, основні питання для аналізу та можливі підтвердження, а також містить пропозиції щодо вдосконалення та подальшого розвитку програми.

Запропоновано використання звіту про самооцінку у внутрішніх системах забезпечення якості (під час процедури періодичного перегляду та моніторингу освітніх програм для визначення сильних і слабких сторін, для забезпечення прозорості і зрозумілості різних аспектів освітньої діяльності внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами) і зовнішніх системах забезпечення якості (у тому числі для визначення прогресу закладу вищої освіти та їх ранжуванні – як в цілому, так і за предметними областями).

Ключові слова: звіт про самооцінку, системи забезпечення якості, самоаналіз, освітня програма, освітня діяльність, вища освіта.

Вступ

З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» (Закон, 2014) в Україні вперше було законодавчо визначено, що інтеграція системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти є одним із основних принципів державної політики у сфері вищої освіти, а при створенні в Україні системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти необхідно забезпечити відповідність критеріїв прийняття рішень стандартам та рекомендаціям забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Додатково з метою для створення необхідної взаємодовіри, визначено зобов'язання держави сприяти впровадженню механізму гарантії якості вищої освіти відповідному до діючих у Європейському просторі вищої освіти.

Для забезпечення виконання цих норм закону необхідне створення системи забезпечення якості вищої освіти, яка б відповідала Стандартам і рекомендаціям щодо

забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти, ухвалено Міністерською конференцією в Єревані (далі ESG-2015) (Standards and Guideliens, 2015). Вказані стандарти відіграють важливу роль у розвитку національних та інституційних систем забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (EHEA) як ключовий інструмент порівняння вимог національних і транскордонних систем забезпечення якості та формування необхідного рівня взаємодовіри. Понад те, формування та ефективне функціонування в Україні постійно діючих систем внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості, відповідно до вимог ESG-2015, сприятиме розвитку культури якості і відновленню взаємодовіри щодо якості вищої освіти між: закладами вищої освіти, закладами вищої освіти і ринком праці, закладами вищої освіти і здобувачами освіти.

Існуючі до цього часу в Україні компоненти системи зовнішнього забезпечення якості частково задовольняють вимогам ESG-2015, однак не формують цілісної системи і мають бути переформатовані з позицій визнання провідної ролі внутрішніх систем у забезпеченні якості вищої освіти, а також взаємодії зовнішньої і внутрішніх систем забезпечення якості. Інші ж необхідні компоненти систем забезпечення якості, такі, наприклад, як звіт про самооцінку освітньої програми у практиці вищої освіти України були відсутні.

Невід'ємною складовою системи забезпечення якості є самооцінювання діяльності університету, зокрема оцінка результатів освітньої діяльності, стратегічне планування, моніторинг. Одним з ключових інструментів такого самооцінювання є звіт про самооцінку.

Мета статті – проаналізувати роль звіту про самооцінку у процесах внутрішньої і зовнішньої системи забезпечення якості вищої освіти. Надати рекомендації щодо його використання у процесах забезпечення якості як у закладі вищої освіти, так і на рівні зовнішньої (загальнодержавної) системи забезпечення якості вищої освіти.

Методи дослідження

У цій роботі були використані методи аналізу ролі звіту про самооцінку у процесах внутрішньої і зовнішньої системи забезпечення якості вищої освіти, а також метод порівняння, що дав змогу встановити відповідність критеріїв звіту самооцінки освітньої програми змісту стандартів ESG-2015 та індикаторам глобальних університетських рейтингів.

Результати дослідження

Серед учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти достатньо поширене спрощення уявлення щодо завдань внутрішньої та зовнішньої систем забезпечення якості, які на їх думку обмежуються лише виявленням порушень та недоліків. Однак ще у стандартах ISO серії 9000 одним із ключових принципів управління якістю було визначено забезпечення поліпшення діяльності закладу, підтримка здатності реагувати на зміни внутрішніх і зовнішніх умов, а також генерація нових можливостей (ДСТУ, 2016).

Відповідно до цього функціонування внутрішньої системи забезпечення якості у закладах вищої освіти має бути спрямоване не стільки на усунення виявлених недоліків але й на постійне удосконалення рівня компетентності залученого персоналу, інструментарію та методології організації цієї системи. Основними інструментами, які можуть сприяти досягненню цієї мети є бенчмаркінг, внутрішні і зовнішні оцінювання (у тому числі аудит), акредитація (Фініков & ін., 2018).

Найбільш чітко інструменти функціонування внутрішньої і зовнішньої системи у процесах та процедурах забезпечення якості вищої освіти на сьогодні визначаються Стандартами та рекомендаціями щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти.

ESG-2015 являють собою єдину систему критеріїв, за якими у Європі оцінюються агентства забезпечення якості та їх діяльність. Завдяки цьому агентства забезпечення якості у ENEA дотримуються того самого набору принципів, а процеси і процедури моделюються таким чином, щоб відповідати цілям і вимогам умов, в яких ці агентства знаходяться. Одними із головних принципів зовнішнього забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти є необхідність урахування розмаїть систем вищої освіти, закладів вищої освіти і програм підготовки, індивідуальних потреб здобувачів освіти і підходів до формування культури якості (Standards and Guideliens, 2015:8).

Стандартами ESG-2015 визначено, що формування довіри до діяльності закладу вищої освіти залежить від ступеню досягнення двох основних цілей функціонування системи забезпечення якості: підзвітності і покращення. Підзвітність, згідно зі стандартами ESG-2015, полягає у наданні системою забезпечення якості учасникам освітнього процесу та громадськості інформації про діяльність закладу. Покращення у цьому випадку є сукупністю порад і рекомендацій щодо поліпшення діяльності закладу. Обидві цілі сприяють також розумінню культури якості учасниками освітнього процесу та її розвитку у закладі вищої освіти (Standards and Guideliens, 2015:7).

Наприклад, стандартом «Політика щодо забезпечення якості» передбачено, що основу узгодженої інституційної системи забезпечення якості, яка підлягає постійному вдосконаленню та сприяє підзвітності закладу складають політики і процеси щодо забезпечення якості вищої освіти. Необхідність врахування у освітніх програмах орієнтирів визначених за межами закладу вищої освіти та проведення зовнішніх експертиз передбачено стандартом «Розроблення і затвердження програм».

Необхідною передумовою ефективного управління є якість і повнота інформації, яка є основою для визначення сильних і слабких сторін та прийняття рішень. Основні рекомендації з цього приводу зосереджені у стандарті «Інформаційний менеджмент», у якому описані вимоги щодо ефективності процесів збору інформації про освітні програми та іншу діяльність, а також щодо аналізу та надання інформації зацікавленим сторонам.

Важливим є те, що рекомендації до побудови зовнішньої системи забезпечення якості передбачають необхідність урахування процесів і критеріїв внутрішньої системи забезпечення якості. Зокрема, зовнішнє забезпечення якості має визнавати і підтримувати відповідальність закладу вищої освіти за забезпечення якості. Стандартом «Розроблення методологій, що відповідають меті» серед цілей і завдань зовнішнього забезпечення якості названі:

- врахування необхідності надання допомоги у підвищенні якості;
- допомога у демонстрації прогресу із забезпечення якості;
- надання чіткої інформації щодо результатів оцінювання і рекомендацій щодо подальшої діяльності.

Стандартом «Процеси запровадження» передбачена необхідність створення закладом вищої освіти звіту самооцінювання та підбір підтверджуючих даних, як основу для зовнішнього забезпечення якості (Standards and Guideliens, 2015:18).

На національному рівні ключові вимоги щодо забезпечення якості вищої освіти сформульовані у Законах України «Про освіту» (Закон, 2017) та «Про вищу освіту» (Закон, 2014). Одним із елементів зовнішньої системи забезпечення якості є акредитація, яка може здійснюватися як для освітніх програм, так і для освітньої діяльності закладу в цілому. Законами регламентовані основні етапи акредитації та визначений відповідальний за її реалізацію незалежний орган – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. На останнє покладено обов'язок розробити положення про акредитацію, у тому числі вимоги

щодо представленої закладом вищої освіти інформації про освітню програму та освітню діяльність і критерії її оцінки.

Одним із можливих підходів до напрацювання таких документів є аналіз відповідних європейських практик та рекомендацій ESG-2015, і розробка на цій основі цілісної системи оцінювання, яка, безумовно, має також враховувати нинішній стан вищої освіти України. Відповідна розробка була здійснена при реалізації проекту «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі європейських стандартів і рекомендацій (QUAERE)» програми Erasmus+ «KA2: Розвиток потенціалу вищої освіти (CBHE)» (далі Проект QUAERE), українськими учасниками якого, за участі університетів Польщі, Греції, Нідерландів та Литви, а також європейських акредитаційних агенцій.

Серед переліку основних функцій виконання яких зазвичай очікується від системи зовнішнього забезпечення якості освіти (стандартизація; ліцензування освітньої діяльності; акредитація освітніх програм; інституційна акредитація та інституційний аудит; зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання; моніторинг якості освіти і громадський нагляд; атестацію і сертифікацію науково-педагогічних та педагогічних працівників тощо) ключову роль відіграють акредитація освітніх програм та інституційна акредитація.

Основними завданнями акредитації освітніх програм та інституційної акредитації є: 1) надання закладам вищої освіти допомоги у визначенні сильних та слабких сторін освітньої програми та/або системи забезпечення якості (особливо важливо у випадку інституційної акредитації), і розробленні заходів щодо удосконалення програми/системи; 2) визначення відповідності освітньої програми встановленим (стандартами, ліцензійними умовами тощо) вимогам; 3) надання здобувачам освіти та роботодавцям, а також органам державної влади та місцевого самоврядування (та всім іншим зацікавленим сторонам) інформації про якість освітніх програм і надійність забезпечення якості у ЗВО (Бугров & ін., 2018:11).

Окреслені, вищезазначені завдання впливають із вимог нормативних актів, відповідно до яких «акредитація освітньої програми – це оцінювання освітньої програми на предмет її відповідності стандарту освіти, а також спроможності закладу освіти забезпечити досягнення здобувачами освіти передбачених в освітній програмі результатів навчання» (Закон, 2017).

Одним із обов'язкових компонентів процедури акредитації в європейському просторі вищої освіти є підготовка звіту про самооцінку освітньої програми. За своїм змістом він суттєво відрізняється від звітів про результати освітньої та наукової діяльності навчального закладу та про діяльність за напрямом підготовки, спеціальністю, що акредитується, які готувалися раніше. Зокрема, у тих документах, які заклад вищої освіти готував до акредитації раніше, основна увага приділялась відповідності навчального плану стандарту і кількісним показникам – успішності студентів, рівню їх залишкових знань, кількості методичних видань тощо. Звіт про самооцінку має відповідати всім вимогам Стандартів ESG-2015, ілюструючи об'єктивність визначення результатів навчання, достатність матеріального, кадрового та іншого забезпечення, як безпосередньо програми, так і інших аспектів діяльності здобувачів у закладі вищої освіти, а також моніторинг задоволеності освітньою програмою всіх зацікавлених сторін. Такий формат самозвіту передбачає, що до його складу входить не лише фактологічна інформація, а і обґрунтування прийнятих рішень, аналіз рівня досягнення поставлених задач і оцінка успішності програми як її укладачами, так і здобувачами освіти, і ринком праці.

Таке зміщення вимог до змісту звіту про реалізацію освітньої програми відповідає зміні цілей процесу акредитації, яка, крім визначення відповідності стандарту вищої освіти, має допомогти закладу освіти визначити слабкі сторони програми і розробити заходи щодо її удосконалення, а також надати максимально об'єктивну інформацію про якість конкретної освітньої програми.

З такого цілепокладання можна визначити, що одним із результатів підготовки звіту про самооцінку має бути самостійне виявлення закладом вищої освіти слабких сторін програми і пошук шляхів їх вирішення та/або усунення, а також генерація заходів із вдосконалення та покращення освітньої програми. Таким чином звіт про самооцінку має бути не тільки одним із документів (фактологічною основою) для зовнішньої системи забезпечення якості, а й важливим інструментом внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Напрацювання вимог щодо звіту про самооцінку як компоненту акредитації освітніх програм здійснювалися переважно обраними у 2015 році членами Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, які оприлюднювали для громадського обговорення проекти документів різного рівня розробленості. Так, для ознайомлення громадськості були запропоновані проекти нормативних актів з питань акредитації освітніх програм, розроблені Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти у співробітництві з вітчизняними та міжнародними експертами. До переліку документів входили: Положення про акредитацію освітніх програм Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти; Критерії оцінки якості програм вищої освіти та методичні рекомендації щодо їх застосування під час акредитації; Положення про галузеві експертні ради Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти; Положення про експертів з зовнішнього оцінювання якості вищої освіти. В основу запропонованого пакету документів закладена концепція, заснована на європейському підході до акредитації як однієї з процедур забезпечення якості, а саме на ESG-2015. При цьому якість розглядається як засіб досягнення чотирьох головних цілей вищої освіти, визначених в Європейських стандартах і рекомендаціях, а саме:

- підготовка студентів для ефективного працевлаштування в майбутньому,
- формування у студентів почуття активного громадянства;
- сприяння особистому розвитку студентів;
- створення умов для приросту знань, стимулювання досліджень та інновацій (Панич, 2017).

Також визначені певні вимоги до звіту про самооцінку та критерії оцінки якості освітніх програм. Мета критеріїв визначається, як надання закладу вищої освіти орієнтирів у самооцінюванні програми, а також визначення основних напрямів для її покращення і більшої студентоцентричності. Увага акцентується на тому, що критерії оцінки якості програм стосуються не лише безпосередньо програми, але й спроможності закладу успішно її реалізувати, що веде до інтегрованості освітньої програми в інституційний контекст роботи закладу. Тому перелік охоплює як програмні, так і інституційні критерії оцінки, а самі критерії в своїй основі є якісними, а не кількісними (Панич, 2017).

Паралельно питання акредитації загалом і, зокрема, звіту про самооцінку освітньої програми, розглядалися при дослідженнях в рамках проекту QUAERE. Проміжні результати цих досліджень (Бугров & ін., 2018) регулярно доводились до відома Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, представників якого запрошували практично на всі робочі зустрічі консорціуму проекту QUAERE. Напрацювання проекту базувалися на Стандартах ESG-2015, вивчення досвіду кількох європейських країн (Польща, Німеччина, Греція, Литва), вимогах Акредитаційного агентства ASIIN з врахуванням рамкових вимог, встановлених Законом України «Про вищу освіту».

Запропоновано наступне визначення звіту про самооцінку:

звіт про самооцінку – це аналітичний документ закладу вищої освіти та невід’ємна складова процесу зовнішнього оцінювання якості освітньої програми та/або освітньої діяльності та вищої освіти закладу вищої освіти, який включає результати внутрішнього аналізу та критичного оцінювання якісних та кількісних показників освітньої програми та/або освітньої

діяльності та вищої освіти закладу вищої освіти, проведеного закладом вищої освіти на підставі фактичних даних відповідно до визначених критеріїв якості, а також план заходів, спрямованих на підвищення якості освітньої програми та/або освітньої діяльності та вищої освіти закладу вищої освіти (Бугров & ін., 2018:12).

Визначення відображає те, що *звіт про самооцінку* є результатом внутрішнього аналізу, містить оцінку за заданими наперед критеріями власної діяльності. Заклад вищої освіти готує звіт про самооцінку освітньої програми за наперед визначеним органом акредитації шаблоном із використанням наданої методології оцінювання. Звіт про самооцінку, як правило, включає аналіз наступних сфер оцінювання: створення програм і визначення компетентностей та результатів навчання; навчальний план, навантаження здобувачів освіти та забезпечення можливості їх академічної мобільності та міжнародна активність; умови прийому на навчання та умови допуску до освітньої програми; вимоги до кадрового складу; критерії та процедури оцінювання; наявність матеріально-технічного та фінансового забезпечення; дотримання процедур забезпечення якості ЗВО, тощо. У додатку до звіту про самооцінку мають надаватися документи, які підтверджують наведену інформацію (докази) (Бугров & ін., 2018:22).

Запропоновано типовий шаблон звіту про самооцінку. Його структура відповідає всім вимогам Закону "Про вищу освіту України" та критеріям "Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти" (від травня 2015 року) та містить запитання для аналізу та пропозицій щодо вдосконалення та подальшого розвитку програми.

Сам формат звіту включає перелік критеріїв, основні вимоги, основні питання для аналізу та можливі підтвердження (орієнтований перелік документів). Із врахуванням вивченого досвіду європейських агенцій із забезпечення якості, запропонований наступний перелік критеріїв для звітів самооцінки освітніх програм:

1. Право на акредитацію освітньої програми.
2. Створення освітньої програми, визначення компетентностей та результатів навчання.
3. Навчальний план, його структура, навантаження та забезпечення можливості академічної мобільності здобувачів освіти.
4. Умови допуску до освітньої програми.
5. Викладання та навчання. Академічна підтримка здобувачів освіти.
6. Оцінювання здобувачів освіти.
7. Науково-педагогічні та педагогічні працівники.
8. Матеріальне забезпечення.
9. Фінансове забезпечення.
10. Внутрішня система забезпечення якості.
11. Повнота нормативного забезпечення та публічна інформація (Бугров & ін., 2018:34).

Визначені критерії можуть застосовуватися закладами вищої освіти у процесі підготовки звіту про самооцінку, а також експертами з зовнішнього оцінювання якості вищої освіти у ході проведення ними акредитаційної експертизи.

Аналіз цих критеріїв сприяє закладам вищої освіти оцінити освітню програму, ідентифікувати її слабкі сторони та визначити основні напрямки її покращення.

Запропоновані критерії та розроблені для їх оцінки індикатори є переважно якісними, хоча для підтвердження відповідності в низці випадків ним можуть використовуватись і кількісні показники. Також, в межах проекту була розроблена і описана уніфікована шкала для якісних і кількісних показників оцінювання відповідності програми наведеним вище критеріям:

- не відповідає;
- відповідає частково;
- переважно відповідає;

- відповідає повністю;
- не застосовується на цьому етапі оцінювання (не оцінювалось, не може бути оцінене)
(Бугров & ін., 2018:34).

Підготовка звіту про самооцінку дає можливість використовувати внутрішні системи управління якістю і процеси самоаналізу з метою залучення відповідних груп стейкхолдерів і визначити можливі напрями вдосконалення для подальшого розвитку освітньої програми. А сам процес акредитації використовується закладом вищої освіти як проект розвитку якості, а не розглядатися виключно як офіційна зовнішня процедура перевірки. Звіт з самооцінки включає дві основні складові: власне самооцінка та докази.

Під час самооцінки освітньої програми заклад вищої освіти має використовувати звіт про самооцінку для аналізу у формі таких питань: чи задовольняє освітня програма всі критерії і як саме та які особливості повинні бути прийняті до уваги. Виявлені відхилення від критеріїв обов'язково обґрунтовуються. Особлива увага приділяється безпосередньо оцінці та аналізу, а не просто опису. Під час самооцінювання визначаються сильні й слабкі сторони, виклики та передбачені рішення. У звіті про самооцінку програми наведені "основні запитання", які розроблені, щоб допомогти рухатись саме в цьому напрямку. Як правило, вітаються досить короткі й лаконічні оцінки кожного критерію з посиланням на відповідний додаток, яким, за необхідності, експерт може скористатись.

Окрема увага приділяється тому, щоб звіт про самооцінку базувався на документах і підтверджувався відповідними доказами. Тому необхідно формувати додаток з доказовою базою до всіх критеріїв. Цей додаток включає в себе всі внутрішні нормативні документи, звіти, кількісну інформацію тощо, які використовуються закладом вищої освіти. Оптимальною є ситуація коли вся необхідна інформація автоматично генерується процесами внутрішнього управління якістю. Будь-які переліки можливих доказів слід розглядати як рекомендації – список доказів має відображати ключові особливості саме тієї програми яка акредитується, а від так може і повинен бути гнучким і змінюватись за необхідності. Так само звіт про самооцінку необхідно розглядати, як типовий шаблон.

Наскільки повно запропонований перелік критеріїв відповідає вимогам ESG-2015 продемонстровано у табл. 1.

Таблиця 1

Відповідність критеріїв звіту самооцінки освітньої програми змісту Стандартів ESG-2015 щодо внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та індикаторам глобальних університетських рейтингів

	Стандарти ESG-2015 (щодо внутрішнього забезпечення якості)	Критерії звіту самооцінки освітньої програми	Індикатори глобальних університетських рейтингів
	1	2	3
1.	1.1 Політика щодо забезпечення якості/ Policy for quality assurance 1.10 Циклічне зовнішнє забезпечення якості/Cyclical external quality assurance	<i>Критерій 1.</i> Право на акредитацію освітньої програми. <i>Критерій 10.</i> Внутрішня система забезпечення якості.	Загальні положення. Загальна інформація про програму підготовки.
2.	1.2 Розроблення і затвердження програм/ Design and approval of	<i>Критерій 2.</i> Створення освітньої програми, визначення компетентностей	Якість академічного персоналу. Якість викладання.

	programmes 1.9 Поточний моніторинг і періодичний перегляд програм/ On-going monitoring and periodic review of programmes	та результатів навчання. <i>Критерій 3.</i> Навчальний план, його структура, навантаження та забезпечення можливості академічної мобільності здобувачів освіти.	Задоволеність студентів. Стажування. Працевлаштування. Трансфер знань та інновації. Дослідницька діяльність.
3.	1.4 Зарахування, досягнення, визнання та атестація студентів/ Student admission, progression, recognition and certification 1.3 Студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання/ Student-centred learning, teaching and assessment	<i>Критерій 4.</i> Умови допуску до освітньої програми. <i>Критерій 6.</i> Оцінювання здобувачів освіти.	Студенти (здобувачі освіти). Випускники. Адміністрування та вступ. Якість вступу. Якість випуску. Інтернаціоналізація.
4.	1.5 Викладацький персонал/ Teaching staff 1.3 Студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання/ Student-centred learning, teaching and assessment	<i>Критерій 5.</i> Викладання та навчання. Академічна підтримка здобувачів освіти. <i>Критерій 7.</i> Науково-педагогічні та педагогічні працівники.	Академічний склад університету. Студенти (здобувачі освіти). Якість академічного персоналу. Якість викладання. Інтернаціоналізація. Наукові здобутки та якість.
5.	1.6 Навчальні ресурси і підтримка студентів/ Learning resources and student support	<i>Критерій 8.</i> Матеріальне забезпечення. <i>Критерій 9.</i> Фінансове забезпечення.	Інфраструктура. Фінансування (доходи та видатки).
6.	1.7 Інформаційний менеджмент/ Information management 1.8 Публічна інформація/ Public information	<i>Критерій 11.</i> Повнота нормативного забезпечення та публічна інформація.	Вплив на громаду.

Порівняння критеріїв звіту про самооцінку із вимогами щодо внутрішньої системи забезпечення якості стандартів ESG-2015 (див. табл.1) демонструє що запропонований формат звіту дозволяє охарактеризувати діяльність закладу вищої освіти за освітньою програмою у всіх аспектах, які передбачені першим розділом Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Є очевидним, що формування такого звіту не можливе без встановлення у закладі вищої освіти чітких і прозорих вимог щодо формування освітніх програм та їх моніторингу, а також функціонування внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, для якої висновки звіту про самооцінку є прямими рекомендаціями для внесення змін до освітньої програми, навіть до отримання висновків акредитаційної експертизи.

Слід зазначити що звіт про самооцінку може бути використаний закладом освіти не тільки для вдосконалення власних освітніх програм і підготовки інформаційної бази для акредитації освітніх програм та інституційної акредитації. Окрім того критерії звіту про самооцінку можна використовувати, як документально підтверджене інформаційне зведення, для заповнення анкети при подачі заявки на участь у глобальних університетських рейтингах. Це цілком логічно, оскільки рейтингування закладів вищої освіти та їх програм не може не враховувати тих критеріїв за якими оцінюють їх якість при акредитації. Досвід внесення інформації про діяльність Київського національного університету імені Тараса Шевченка до рейтингів QS і U-Multirank підтверджує що практично вся інформація необхідна для заповнення відповідних анкет міститься у звіті про самооцінку запропонованого формату (див. табл.1).

Висновки

Довіра до закладу вищої освіти та його програм формується завдяки поєднанню, з одного боку, зусиль закладу вищої освіти щодо покращення своєї освітньої діяльності та, з іншого боку, регулярного інформування громадськості і всіх зацікавлених сторін про її стан. Необхідною умовою цього, є належне функціонування системи внутрішнього забезпечення якості, яка має збирати та аналізувати інформацію щодо освітньої діяльності, а також генерувати звіти необхідні для прийняття рішень в ЗВО і розвитку культури якості у всіх учасників освітнього процесу (студентів, викладачів, працівників структурних підрозділів та керівництва закладу вищої освіти), а також для проведення зовнішньої експертизи (акредитації чи інших процедур системи зовнішнього забезпечення якості). Генеровані внутрішньою системою забезпечення якості документи мають відповідати вимогам не тільки національних регуляторів, але норм і рекомендацій Європейського простору вищої освіти.

Одним із таких документів є звіт про самооцінку закладу вищої освіти (звіт про самооцінку освітньої програми), підготовка якого є як невід'ємною складовою процесу зовнішнього оцінювання якості освітньої програми (під час процедури акредитації) та/або освітньої діяльності закладу (під час інституційної акредитації). Цей же звіт є оптимальною формою подачі інформації для самооцінювання закладом своєї освітньої діяльності, функціонування системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та /або конкретної освітньої програми.

Запропонований перелік критеріїв має висвітлюватись, аналізуватись та оцінюватись у звіті про самооцінку. Такий звіт має використовуватись закладом під час процедури періодичного перегляду та моніторингу освітніх програм для визначення сильних та виявлення слабких сторін і шляхів їх покращення, що забезпечуватиме максимальну прозорість і зрозумілість різних аспектів освітньої діяльності для внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів при мінімальних обсягах бюрократичного документообігу і витрат ЗВО.

Практика формування таких звітів також полегшить подання коректних заявок для участі у рейтингах, адже основні критерії звіту не тільки відповідають ESG-2015, але і кореспондуються із критеріями оцінювання при ранжуванні закладів в цілому або предметних областей більшості міжнародних рейтингів.

Бібліографічні посилання

Бугров, В.А., Гожик, А.П., Мазуркевич, М. & ін. (2018). *Досвід участі Київського національного університету імені Тараса Шевченка у розвитку системи забезпечення якості вищої освіти України (за матеріалами проекту QUAERE): монографія*. Київ: ВПЦ «Київський університет».

- Бугров, В.А., Гожик, А.П., Щеглюк, Д.В. & ін. (2018). *Акредитація освітніх програм (за матеріалами проекту QUAERE): методичний посібник*. Київ: ВПЦ «Київський університет».
- ДСТУ. (2016). *Система управління якістю. Вимоги: ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT)*. Київ: ДП «УкрНДНЦ».
- Закон. (2014). *Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року за №1556-VII*. Отримано з <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Закон. (2017). *Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року за №2145-VIII*. Отримано з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Панич, О. (2017). *Якою буде реформа акредитації у вищій освіті?* Отримано з <http://education-ua.org/ua/articles/1029-yakoyu-bude-reforma-akreditatsiji-u-vishchij-osviti>
- Фініков, Т.В., Терещук, В.І. & ін. (2018). *Локальні системи управління якістю: світовий досвід та українські практики побудови / Міжнародний фонд досліджень освітньої політики*. (За ред. Т.В. Фінікова, В.І. Терещука). Київ: Таксон.
- Standards and Guideliens. (2015). *Standards and Guideliens for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. Київ: ТОВ «Поліграф плюс».

References

- Bugrov, V.A., Gozhyk, A.P., Mazurkivych, M. & in. (2018). *Dosvid uchasti Kyivskoho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka u rozvytku systemy zabezpechennya yakosti vyshchoyi osvity Ukrainy (za materialamy proektu QUAERE): monohrafiya [Experience of Participation of Taras Shevchenko Kyiv National University in the Development of the Quality Assurance System of Higher Education in Ukraine (based on the QUAERE project): monograph]*. Kyiv: VPTS «Kyivskyy universytet». (in Ukrainian).
- Bugrov, V.A., Gozhyk, A.P., Shchegliuk, D.V. & in. (2018). *Akredytatsiya osvitnikh prohran (za materialamy proektu QUAERE): metodychnyy posibnyk [Accreditation of Educational Programs (based on QUAERE project materials): methodical manual]*. Kyiv: VPTS «Kyivskyy universytet». (in Ukrainian).
- DSTU. (2016). *Systema upravlinnya yakistyu. Vymohy: DSTU ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT) [Quality Management System]*. Kyiv: DP «UkrNDNTS». (in Ukrainian).
- Zakon. (2014). *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine on Higher Education] vid 01 lypnya 2014 roku za №1556-VII*. Otrymano z <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (in Ukrainian).
- Zakon. (2017). *Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine on Education] vid 5 veresnya 2017 roku za №2145-VIII*. Otrymano z <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (in Ukrainian).
- Panych. (2017). Panych O. *Yakoyu bude reforma akredytatsiyi u vyshchij osviti? [What will be the Reform of Accreditation in Higher Education?]* Otrymano z <http://education-ua.org/ua/articles/1029-yakoyu-bude-reforma-akreditatsiji-u-vishchij-osviti>. (in Ukrainian).
- Finikov, T.V., Tereshchuk, V.I. & in. (2018). *Lokal'ni systemy upravlinnya yakistyu: svitovyy dosvid ta ukrayins'ki praktyky pobudovy [Local Quality Management Systems: Global Experience and Ukrainian Construction Practices]*. / Mizhnarodnyy fond doslidzhen' osvitn'oyi polityky. (Za red. T.V. Finikova, V.I. Tereshchuka. Kyiv: Takson. (in Ukrainian).
- Standards and Guideliens. (2015). *Standards and Guideliens for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. Kyiv: TOV «Polihraf plyus». (in Ukrainian).

Shchegliuk Dariia

The role of the self-assessment report for the educational program in the systems of internal and external quality assurance of higher education**Abstract**

The article is devoted to the introduction of a report on self-assessment in the practical activities carried by higher education institutions in Ukraine. The role of the report on the self-assessment of educational programs in the systems of internal and external quality assurance in higher education is described. In internal quality assurance systems, a self-assessment report is defined as a tool for self-analysis of educational programs and an assessment of the effectiveness of the quality assurance system of higher education and the quality of educational activities of the institution. This report allows to identify the weaknesses of the program/system and plan ways to manage them. For an external quality assurance system, a self-assessment report is positioned as the main document generated by the provider of educational services for external evaluation. It is included that such a document is created for accreditation and for applications to participate in global university rankings.

The criteria for forming a self-assessment report and its structure are substantiated. A typical template for a self-assessment report that meets all the requirements of the Law of Ukraine "On Higher Education" and the criteria "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area" is proposed. The template of report includes a list of criteria, essential requirements, key issues for analysis, and possible confirmations, as well as suggestions for improving and further developing the program.

The use of the self-assessment report in internal quality assurance systems (during the periodic review and monitoring of educational programs to identify strengths and weaknesses, to ensure the transparency and clarity of various aspects of educational activities by internal and external stakeholders) and in external quality assurance systems (including for determining the progress of institutions of higher education and their ranking - both in subject areas and in general) is suggested.

Key words: self-assessment report, quality assurance systems, self-analysis, educational program, educational activity, higher education.

44

Інформація про автора:

Щеглюк Дарія

- Україна
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка, в.о. керівника сектору моніторингу якості освіти
- ORCID 0000-0001-9287-0836
- E-mail: shchegliuk.dariia@gmail.com
- 83-067-188-77-11

Shchegliuk Dariia

- Ukraine
- Taras Shevchenko National University of Kyiv, Acting Director for Education Quality Monitoring Sector